

учнями таких завдань, врахування індивідуальних показників психофізичного розвитку дітей зазначеної категорії, поступове привчання школярів до вербалізації практичних завдань, пояснення виконаної роботи, складання плану виконання майбутнього завдання, особистий приклад вчителя, виконання завдань за зразком, малюнком, письмовою інструкцією тощо.

Перспектива дослідження. Перспективою наступних досліджень є використання міжпредметних зв'язків у формуванні самостійності в учнів з порушеннями інтелекту на уроках столярної справ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дульнев Г. М. Основы трудового обучения во вспомогательной школе. URL: <http://surl.li/gytev>.
2. Косенко Ю. М. Вчитель як суб'єкт навчально-ігрової діяльності у спеціальній школі. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія* : зб. наук. праць НПУ ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2013. № 23. С. 127–130.
3. Косенко Ю. М., Дегтяренко Т. М. Організація самостійної діяльності школярів із порушеннями інтелекту на уроках суспільствознавчого змісту. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал СумДПУ ім. А. С. Макаренка*. 2021. № 3. С. 48–57.
4. Нещеретнев А. А. Воспитание самостоятельности у обучающихся с легкой умственной отсталостью на уроках столярного дела. URL: <http://surl.li/gytfj>.
5. Федоренко Т.А., Шинкаренко В. А., Юрченко Н. А. Обучение учащихся с интеллектуальной недостаточностью технологии обработки конструкционных материалов. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/74333986.pdf>.

Алевтина МОЧАЛІНА

директор

Комунальний заклад

«Харківська спеціальна школа № 2»

УПРАВЛІННЯ ОСВІТНЬОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

У статті розкрито окремі аспекти управління освітньою діяльністю дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Визначено мету – розвиток автономії учня з порушеннями інтелектуального розвитку та завдання процесу управління освітньою діяльністю дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Підкреслено вийняткову роль вчителя у цьому процесі. Виокремлено основоположні принципи здійснення освітньої діяльності у спеціальному закладі освіти.

Ключові слова: порушення інтелектуального розвитку, організація освітнього процесу, управління освітньою діяльністю, спеціальний заклад освіти, принципи здійснення освітньої діяльності.

Alevtyna Mochalina. Management of educational activities of children with intellectual development disability

The article discloses certain aspects of management the educational activities of children with intellectual disabilities. The goal was determined - the development of the autonomy of a student with intellectual development disorders and the task of the process of managing the educational activities of children with intellectual development disorders. The exceptional role of the teacher in this process is emphasized. The fundamental principles of educational activity in a special educational institution are highlighted.

Keywords: intellectual development disability, organization of the educational process, management of educational activities, special educational institution, principles of educational activities.

Постановка проблеми. Сучасна система освіти України переживає зміну освітньої парадигми і активний пошук шляхів для створення нових напрямів, технологій та методик здійснення освітнього процесу. Сьогоднішній стан освітньої системи характеризується трансформацією та удосконаленням існуючого змісту освіти на всіх її рівнях. Зміни нормативно-законодавчої бази та гуманізація відносин в освітньому просторі вимагають подальшого вдосконалення процесу навчання, виховання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Одним із провідних напрямків є освіта дітей з порушеннями інтелектуального розвитку різного ступеню тяжкості. Це пов'язано з поширенням нових варіантів поєднання порушень на тлі, або в сукупності з інтелектуальними порушеннями, та значним збільшенням кількості дітей з цими порушеннями в закладах як спеціальної, так і інклюзивної освіти. Відтак, питання управління освітньою діяльністю дітей з порушеннями інтелектуального розвитку набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями навчання та виховання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку у спеціальному закладі освіти займалися такі вітчизняні науковці, як Л. Вавіна, А. Висоцька, О. Гаврилов, Ю. Галецька, В. Золотоверх, А. Колупаєва, М. Матвеева, Т. Сак, В. Синьов, О. Хохліна та інші. Особливості організації освітньої діяльності дітей з порушеннями інтелектуального розвитку стали предметом дослідження М. Бірюкової, М. Генінг, С. Забрамної, Л. Божович, В. Лебединського, Ю. Міланич, В. Мухіної, О. Нікольської та інших.

Формулювання цілей статті. Мета статті – охарактеризувати деякі аспекти процесу управління освітньою діяльністю дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Навчання осіб з порушеннями інтелектуального розвитку різного ступеню тяжкості полягає в інтегральній реалізації виховної, дидактичної та опікунської функцій спеціального закладу освіти з урахуванням специфічних форм і методів роботи, а також принципів навчання осіб з порушеннями інтелектуального розвитку.

Процес управління освітньою діяльністю дітей з порушеннями інтелектуального розвитку полягає у реалізації інтегрованого освітнього процесу: навчанні, вихованні та корекційному впливі. Головною метою освітньої діяльності є розвиток автономії учня з порушеннями інтелектуального розвитку, його персоналізація та соціалізація, а також у рамках реальних можливостей, які він має, наділити його такими навичками та знаннями, щоб він:

- міг оптимально спілкуватися з оточуючими вербальним або невербальним способом;
- набув максимальної життєвої незалежності в рамках задоволення основних життєвих потреб;
- умів виконувати повсякденні справи адекватно власному, індивідуальному рівню підготовки та умінь;
- міг брати участь у різних формах суспільного життя нарівні з іншими членами спільноти, знаючи та дотримуючись (у межах своїх можливостей) загальноприйнятих норм спільного існування, зберігаючи у своїй право на свою несхожість [2].

Управління освітньою діяльністю дітей з порушеннями інтелектуального розвитку ґрунтується на індивідуальному підході до кожного учня з порушеннями інтелектуального розвитку, що реалізовується в індивідуальних освітніх програмах, складених для кожного учня на підставі оцінки багатьма фахівцями рівня його функціонування, що містить реальні, конкретні цілі, завдання та матеріал, що знаходяться в сфері його найближчого розвитку. Індивідуальні освітні програми розробляються спільно усіма вчителями та іншими фахівцями, які працюють із учнем та передбачають:

- визначати для кожного учня через певні проміжки часу, але не рідше ніж раз у рік, оцінка рівня функціонування. Документація має

безперервний характер та відображає все час перебування учня у школі. Для реєстрації оцінки змін функціонування учня можуть використовуватись різні документи, описані в педагогічній літературі або розроблені у цій установі;

- планувати індивідуальну та колективну активність учнів з одночасним залученням ментальної, емоційно-мотиваційної та поведінкової сфер;

- планувати інтегровані реабілітаційні впливи, що підтримують розвиток учня (зокрема враховувати роль сім'ї) [1].

До конкретних завдань процесу управління освітньою діяльністю дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, що мають реалізовуватись у рамках індивідуальних освітніх програм відносимо такі.

1. Формування у дитини здатності спілкуватися з оточуючими як за допомогою мови, так і альтернативних видів комунікації. Вміння читати та писати, у межах, доступних учневі з порушеннями інтелектуального розвитку, розглядається як одна з форм комунікації.

2. Формування та розвиток соціальних навичок та компетенцій.

3. Формування вміння самообслуговування, куди входять: розвиток навичок та умінь, необхідних у повсякденних ситуаціях, пов'язаних з одягом, їжею; особистою гігієною; набуття загальноприйнятих навичок поведінки.

4. Формування установок та поведінки, спрямованих на збереження здоров'я.

5. Надання можливості ознайомитися з найближчим соціально-культурним оточенням та підготовка учня до виконання в ньому різних ролей шляхом активної участі у різних формах суспільного, культурного та релігійного життя.

6. Залучення до культурного, соціального та прийнятого в суспільстві способу життя.

7. Надання можливості дослідження природи та виховання у прагненні жити в гармонії з природою, формування дбайливого ставлення до природи.

8. Розвиток творчої активності учня у сферах малювання, музики та танцю у зв'язку з її значною терапевтичною цінністю.

9. Оволодіння навичками, що дозволяють учневі з порушеннями інтелектуального розвитку самостійно застосовувати соціальні та

технічні пристрої загального користування відповідно до їхнього призначення. Для досягнення цієї мети необхідні вправи для підвищення чіткості мануальних рухів, орієнтації у просторі, зорово-моторної координації та концентрації уваги.

10. Стимулювання та розвиток фізичної підготовки учня шляхом організації розваг та рухливих ігор, гімнастичних вправ корекційно-компенсаційного характеру, а також популяризація спортивних дисциплін для осіб з обмеженими можливостями

11. Розвиток індивідуальних здібностей, рис характеру та інтересів учня в тих напрямки, які можуть забезпечити йому різні форми активності після закінчення школи [3].

Управління освітньою діяльністю дітей з порушеннями інтелектуального розвитку з порушеннями інтелектуального розвитку ґрунтується на наступних засадах: систематичність – запланований та логічний виклад навчального матеріалу; стійкі знання – постійне зміцнення здобутих знань та навичок; зв'язок теорії з практикою – застосування у повсякденному житті [3].

Звертаючись до ролі вчителя у процесі управління освітньою діяльністю дітей з порушеннями інтелектуального розвитку зауважимо, що вчитель спеціального закладу освіти має право обирати певні методи форми роботи та дидактичні засоби, керуючись їхньою планованою ефективністю. Однак на кожному етапі роботи, починаючи з планування, він повинен враховувати: всебічне знання дитини та надання їй раціональної, спеціальної допомоги; адаптацію педагогічних задумів до можливостей та потреб учнів та умов оточення; індивідуалізацію вимог, методів, вибору дидактичних засобів, а також організацію та темп роботи; доступність матеріалу, що викладається; активну та свідому участь дитини в процесі навчання; всебічну наочність та приклад; інтегрований вплив – міжпредметна взаємодія спеціалістів [1].

До основоположних принципів здійснення освітньої діяльності у спеціальному закладі освіти відносимо:

1. Встановлення позитивного емоційного контакту вчителя з учнем, що є основною умовою ефективної роботи.

2. Кожен учень наділений особливими здібностями та недоліками, має власний темп і ритм розвитку.

3. Раннє використання реабілітаційних технік дає шанс оптимізації розвитку учня.

4. Рухові функції, розумовий розвиток та соціальна зрілість учня з порушеннями інтелектуального розвитку можуть покращуватися внаслідок впливу, що враховує індивідуальні та соціальні фактори.

5. Навіть невеликі успіхи учня мають позитивно зміцнюватись, а відсутність успіхів не можна оцінювати негативно.

6. У процесі навчання рекомендується співпрацювати з сім'єю (опікунами) учня, підключати їх до створення плану роботи з учнем, а також, у міру можливості, виконувати окремі частини плану вдома. Рекомендується також участь сім'ї у консультаціях, присвячених успіхам та труднощам учня.

7. Важливо підтримувати роботу батьків (опікунів) з дитиною, відповідно до специфіки сім'ї, сповідуваними нею цінностями та підтримуваними традиціями [2].

Отже, у зв'язку з тим, що діти з порушеннями інтелектуального розвитку характеризуються обмеженими уявленнями про навколишній світ та зниженою активністю, організація та функціонування процесу управління їх освітньою діяльністю є надзвичайно важливим для їх соціалізації та формування життєвої компетентності. Для успішної соціальної адаптації дитини з порушеннями розумового розвитку необхідно забезпечити баланс професійного співробітництва між усіма учасниками навчально-виховного процесу, що дозволяє створити максимально сприятливі умови для її розвитку.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Таким чином, управління освітньою діяльністю дітей з порушеннями інтелектуального розвитку передбачає використання спеціального підходу, який відповідає їх правам, інтересам та потребам, і допомагає їм в особистісному становленні. Знання особливостей психічного розвитку таких дітей дозволяє кваліфіковано вирішувати питання щодо їх навчання та виховання, а також компенсувати порушені психічні сфери. Розуміння закономірностей розвитку психіки дає можливість краще зрозуміти особливості розвитку дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. Важливо зазначити, що хоча порушення інтелекту може розглядатися як необоротне явище, воно піддається корекції, і при правильно організованому

психологічному впливі в умовах спеціально організованого навчання та виховання, спостерігається позитивна динаміка в розвитку дітей порушеннями інтелектуального розвитку.

До перспектив подальших досліджень відносимо питання забезпечення ефективності управління освітнім процесом спеціального закладу освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Засенко В., Колупаєва А., Таранченко О. «Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії», у Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні, В. Кремень, Ред. Київ, Україна: *Педагогічна думка*, 2016, С. 68–77.
2. Засенко В., Прохоренко Л. Освіта «особливих» дітей: стратегія розвитку. *Рідна школа*, 2019. № 3-4, С. 48–52.
3. Колупаєва А., Таранченко О. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі : навчально-методичний посібник. Харків, Україна: «Ранок», 2019. 304 с.
4. Салманова О. Ю. Принципи управління освітньою діяльністю. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. Т. 16. голов. ред. М. В. Афанасьєва ; МОН України, НУ «ОЮА». Одеса : Юрид. л-ра, 2015. С. 243–249.

Наталія НАГОРНА

студентка 5 курсу
спеціальності 016 Спеціальна освіта
(Олігофренопедагогіка.)
Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка
Науковий керівник – **Ю. М. КОСЕНКО**,
канд. пед. наук, доцент

КОМПЛЕКС ВПРАВ З РОЗВИТКУ ДРІБНОЇ МОТОРИКИ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ

У статті наголошено на важливості розвитку дрібної моторики у дітей молодшого шкільного віку з інтелектуальними порушеннями. Проаналізовано наукові дослідження з проблеми формування, розвитку та корекції дрібної моторики в означеній категорії школярів. Підкреслено важливість спеціально організованої роботи з розвитку дрібної моторики у дітей початкових класів. Описано комплекс вправ з розвитку дрібної моторики. Зазначено структурні компоненти вказаного комплексу вправ. Стисло охарактеризовано кожний структурний компонент розробленого комплексу вправ з розвитку дрібної моторики у молодших школярів з порушеннями інтелекту.

Ключові слова: молодші школярі з інтелектуальними порушеннями, дрібна моторика, комплекс вправ, компоненти комплексу вправ.